

ZRÍNYI MIKLÓS HADTUDOMÁNYI MUNKÁI

Bp. 1957. Zrínyi Kiadó, 494 l.

Katonai kiadónk szép kiállítású, egykorú illusztrációkkal díszített kötete komoly hiányt pótol. Markó Árpád 1939-ben közreadott gyűjteménye (*Gróf Zrínyi Miklós prózai művei*) régen elfogyott, a Magyar Klasszikusok 1952-ben napvilágot látott válogatása pedig csak a *Mátyás-tanulmány* és a *Török Ájium* szövegét adja teljesen. Nem értünk azonban egyet a kiadvány címével. A *Mátyás-tanulmány* nem hadtudományi irat, sőt bizonyos értelemben még az *Ájium* is túlnó ezen a kereten. Helyesebb lett volna tehát megmaradni Markó címválasztása mellett, így belekerülhetett volna a gyűjteménybe még néhány levél is, pl. Zrínyi ismeretlen erdélyi barátjához intézett 1663-as, megrendítő szépségű missilise. A szöveg (néhány sajtóhibától eltekintve, pl. 338. l. latin idézet, 346. l. felülről 7. sor, latin idézet) ép és megbízható; főleg Markó kiadványán alapszik, de átveszi a Magyar Klasszikusok fentebb említett kötetének javításait. Helyesnek tartottuk volna, ha ilyen reprezentatívnak szánt kiadvány következetesen visszanyúlt volna a Bónis-kézirathoz, s az eddigi kiadások olvasatait kritikailag ellenőrizte volna. Egy-két kisebb foltot még mindig eltüntethetnénk Zrínyi közkézen forgó prózai szövegeiből.

A kötet különleges értéke a Zrínyi katonai iratait magyarázó tanulmányokban van. Különösen Perjés Géza két összefoglalása („Zr. M. a hadtudományi író”, „Bevezetés a Vitéz hadnagyhoz”) érdemel nyomatékos említést. A klasszikus és modern hadtudo-

mányi irodalom eredményeinek ismeretével jelöli ki Zrínyi helyét az egyetemes hadtudományban. Kimutatja, hogy Zrínyi kora színvonalán áll, de nem előzte meg, mint a régebbi nacionalista szemléletű magyar szakirodalom állította. Mint stratégia, kora legjobbjai között foglal helyet, anélkül, hogy újító lett volna. Kimagasló hely illel meg azonban Zrínyit, mint katonapszichológust és katona-filozófust. A félelem leküzdésének kérdésére, a kiképzés lélektanára, a csapatszellem lényegének megragadására Zrínyi a mai katonai vezetőknek is kitűnő és gyakorlatban kipróbált tanácsokkal szolgálhat szétosztott töredékeiben is remek *Vitéz hadnagy*-ban. Azt azonban, hogy ez utóbbi lenne Zrínyi legértékesebb hadtudományi műve, Perjés Géza elutasítja, s nézetével egészen egyetértünk. Perjés megállapításai nem egy ponton szerencsésen egészítik ki a Klaniczay Tibor nagy Zrínyi-monográfiája által megrajzolt képet: felhívjuk rájuk az irodalomtörténet kutatóinak figyelmét.

Jó bevezető tájékoztatókat adnak Beniczédi László („Zrínyi és kora”), Rohonyi Gábor („Mátyás tanulmány”) és Tóth Gyula („Török Ájium”). A *Mátyás-tanulmány* magyarázójának kissé tüzetesebben kellett volna foglalkoznia az *államrezon*-irodalommal, s itt lehetett volna leginkább lemérni Zrínyi és Machiavelli viszonyának kérdését is. Kár, hogy az *Ájium* oly magasrendű stílusértékei említetlenül maradnak.

Bán Imre

APÁCZAI CSERE JÁNOS VÁLOGATOTT PEDAGÓGIAI MŰVEI

Bp. 1956. Tankönyvkiadó, 219 l. (Neveléstörténeti Könyvtár)

Orosz Lajos, a címben jelölt Apáczai-gyűjtemény összeállítója hasznos könyvet tett le az irodalomtudomány és a neveléstörténet kutatóinak asztalára. Hegedüs István válogatása 1899-ben készült, Apáczai összes pedagógiai természetű szövegei azóta sem találhatók máshol együtt. Orosz a Hegedüs-féle gyűjteményt lényegesen meg is pótolta, szemelvényeket közöl a *Magyar Encyclopaedia* VI., VIII. és X. részéből, a *Magyar Logikáskaból*, hozzá a Seivert János és Szathmári Pap Mihály által fenntartott Apáczai-szövegeket, s Apáczai három reánk maradt levelét is. (Az *Enciklopédia* bevezetése és pedagógiai részletei a *Tanács*, a két nagy székfoglaló és az akadémiai tervezet

már Hegedüs-nél is szerepeltek.) A latin szövegeket Orosz újrarendítette, valamennyit részletes magyarázatokkal látta el, s a kötet élére terjedelmes bevezető tanulmányt írt. A szöveggondozás és fordítás jó, helytelen azonban, hogy a Barcsayhoz intézett supplicatióban a rövidítések feloldása elmarad, így a szöveg eltorzul: a 197. lapon pl. *diákok*-at és *diák*-ot olvasunk *diákoknak* és *diáknak* helyett. Dicséretet érdemel a gondos jegyzetelés.

A bevezető tanulmány képet rajzol Apáczai Cseré János pályájáról, s munkásságának összefoglaló értékelését adja. Szempontjaival nem tudunk mindenben egyetérteni. Az a benyomásunk ugyanis, hogy Apáczait eszmei